УДК [378.147:371.13] (510)

Н.М. Джгун

成语 «ГОТОВІ ВИРАЗИ» В КОНТЕКСТІ СТИЛІСТИЧНОЇ ЛЕКСИКОЛОГІЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Який наступний крок іноземного студента, що вивчає китайську мову, після засвоєння фонетики, граматики та вокабуляру? Логічним буде пізнати щось типово китайське, як, наприклад, ідіоми, стійкі вислови, прислів'я та приказки. Ідіоми настільки близькі до китайської культури, що той, хто одного разу пізнає їх, буде не тільки взмозі використовувати ідіоми в живому мовленні, говорити майже як носій мови, а й глибше порине в культуру Китаю і стане знавцем цієї культури. Китайські ідіоми (ченюй) мають велике практичне та експресивне значення.

Ключові слова: *«готові вирази», ідіоми паралельної конструкції, пізнавальне значення китайських ідіом, структурно-семантичні особливості.*

Джгун Н.Н. 成语 **«Готовые выражения» в контексте стилистической лексикологии китайского языка.** *Какой следующий шаг иностранного студента, который изучает китайский язык, после освоения фонетики, грамматики и словарного запаса? Логичным будет узнать что-нибудь типично китайское, как, например, идиомы или пословицы и поговорки. Они настолько близки к китайской культуре, что тот, кто их изучит, будет не только уметь их использовать в устной речи, но и говорить как носитель языка, станет настоящим знатоком Китая. Китайские идиомы (ченюй) также имеют огромное практическое и экспрессивное значение.*

Ключевые слова: *«готовые выражения», идиомы параллельной конструкции, познавательное значение китайских идиом, структурно-семантические особенности.*

Dzhgun N.M. 成语 **Idioms as a part of Chinese language stylistical lexicology.** *What is the next step for a foreign student of the Chinese language after mastering the phonetics, grammar and a fair amount of vocabulary? It is highly desirable to grasp something typical Chinese – like idioms, set phrases, proverbs peculiar to Chinese. These idioms are so closely related to Chinese culture that once everyone has mastered them, one will not only be able to speak idiomatic Chinese and sound more like a native speaker, but also penetrate deeper into Chinese culture and gradually become a «China Hand». Idioms have great practical and expressive value. Thus, the research depicts the concept of the Chinese language stylistics – «formed expressions». Their expressive meaning, structural and semantic features, informative value are analyzed too. Question of determining the Chenyu criteria, distinguishing them from related categories of idioms on the one hand and the compound word - on the other hand , work in the field of comparative characteristics of Ukrainian and Chinese idioms as a part of one of the stylistic lexicology units, exactly Chinese idiom's expressive meaning requires more in-depth analysis and clarification in future research.*

Keywords: *cognitive meaning of Chinese idioms, paralleled construction, structural and semantic peculiarities.*

学习汉语的外国学生，当他们初步掌握了汉语的语音，词汇，语法　　和文字时，很想进一步提高自己的汉语水平。怎样提高呢？ 件重要的事就是需要掌握一些汉语语言中最有特色的东西 – 比如典故，成语，谚语。这些东西既和汉语汉字有密切关系，又和汉族的文化背景有密切关系。掌握了它们，不但能够丰富外国人汉语的表达能力，而且也能够增强他们汉语表达的民族特色。 简而言之，他们所掌握的汉语就更像汉语了。这就为成为一个"中国通"迈出了重要的一步。中国成语有表现力强的价值。

© Джгун Н.М., 2014

Об'єктом дослідження у пропонованій статті виступає фразеологія китайської мови, відповідно предметом дослідження є виражальні можливості фразеологізмів, а саме: структурно-семантичні особливості та пізнавальне значення ідіом китайської мови. Таким чином, стаття має таку мету та завдання:

а) розкрити поняття «готові вирази»;

б) схарактеризувати виражальні можливості фразеологізмів;

в)проаналізувати структурно-семантичні особливості та пізнавальне значення ідіом китайської мови.

Матеріалом дослідження виступають аутентичні тексти літературно-художнього стилю, що містять «готові вирази», або ідіоми китайської мови.

Дослідженням питання ролі ідіом у сучасній китайській мові сьогодні займаються українські та російські філологи, сходознавці В.І. Горєлов, М.Г. Прядохін, О.О. Щукін, В.В. Микитенко, О.Л. Семенас, П.П. Вєтров та ін. Проблемам китайської фразеології присвячені роботи китайських науковців, лінгвістів Люй Шусян, Чжан Чжигун, Чхао Фенсун, Ян Мінбо, Го Юймін та ін.

Питання аналізу стилістичних явищ китайської мови є актуальним і співзвучне із зростаючим інтересом світової спільноти до китайської мови, до багатовікової культури Китаю, що закріплено саме в словниковому складі мови. Мова й національна культура – це неподільне ціле, яке вимагає комплексного дослідження на сучасному етапі. Сьогодні існує проблема співвідношення універсального та національного в китайській мові (як і в будь-якій іншій мові), впливу матеріальної та духовної культури на розвиток мови. Назрілою необхідністю є більш глибокий аналіз одного з підрозділів стилістичної лексикології – виражальних можливостей фразеологізмів, оволодіння якими дозволить досягти високого як усного, так і писемного мовленнєвого рівня, що є необхідною умовою для отримання вищої освіти в галузі знань «Гуманітарні науки», напрямі підготовки «Філологія». Недостатня вирішеність питань, що стосуються критеріїв виділеня ідіом – ченюй і відмежування їх від суміжних розрядів фразеологічних одиниць з одного боку і від складного слова з іншого, створює певну прогалину в наукових знаннях про фразеологічну систему сучасної китайської мови. Наука, яка займається вищезазначеним питанням, – стилістична лексикологія.

«Стилістична лексикологія китайської мови – це вчення про словниковий склад та фразеологічний фонд із погляду стилістичних властивостей, що притаманні лексиці та фразеології мови. Стилістична лексикологія покликана дати опис експресивно-емоційно-оцінних властивостей, особливостей лексики та фразеології китайської мови» [1: 6].

Саме до зображально-виражальних засобів фразеології китайської мови можна віднести «готові вирази». **«Готові вирази», або**成语 (ченюй), – це стійке фразеологічне словосполучення (найчастіше чотирьохслівне), побудоване за нормами стародавньої китайської мови, семантично-монолітне, з узагальнено-переносним значенням, яке має експресивний характер, функціонально є членом речення» [1: 7–10].

Аналізуючи наведене визначення, можна говорити також про важливе пізнавальне значення ченюй.

Родовід 成语 криється в глибині століть. Джерелами більшості з них є класична китайська література: філософські трактати, історичні хроніки, філософські притчі, легенди й міфи. Фразеологізми китайської мови мають яскраво виражену національну самобутність. В їхню основу покладено факти, явища, події, пов'язані з побутом, традиціями, звичаями китайців. Фразеологізми китайської мови – це відображення національної культури, скарбниця таємниць, історії імператорських династій і великих битв, народна мудрість і гумор витончених мистецтвознавців.

Відповідно до класифікації виражальних можливостей фразеологізмів можуть бути представлені ідіоми паралельної або непаралельної конструкції.

Китайські ідіоми паралельної конструкції мають такі характеристики: складаються зазвичай із чотирьох складів-ієрогліфів; можуть мати в своєму складі синоніми або антоніми; частини ідіом зазвичай знаходяться в однаковій синтаксичній залежності; співвідносні компоненти частин ченюй частіше за все відносяться до однієї лексико-граматичної категорії; мають закономірну послідовність змін рівних та ломаних тонів. Однак, окрім структурно-семантичних особливостей, китайські ідіоми ще мають важливе пізнавальне значення.

Яскравими прикладами 成语 паралельної конструкції, що мають різноманітні сфери вжитку та розкривають самобутність китайської мови, можуть слугувати наступні «готові вирази»:

1. *Перша група* розкриває ідею «людина в соціумі»:

– 八舢过海 : «Підчас переправи через море, кожен з восьми небожителів показав свою дивовижну майстерність» – у російській мові відповідає виразу «кто во что горазд»;

– 画龙点睛: «намалювавши дракона, вказати на його очні яблука» – «нанести завершающий штрих»;

– 惊弓之鸟 : «переляканий луком, боїться і пташки» – «пуганая ворона куста боится»;

– 滥竽充数 : «надмірне довести до потрібної кількості» – «на безрыбье и рак рыба»;

– 老马识途 : «старий кінь знає шлях» – «старый конь борозды не испортит»;

– 黔　马户　技　穷 : «це єдине, на що осел гуйчжоуський здатний» – «не так страшен чёрт, как его малюют»;

– 守株待兔 : «доглядати коміль від зайця» – «ждать с моря погоды»;

– 水滴石穿 : «вода капає, камінь наскрізь пробиває» – «вода камень точит»;

– 天衣无缝 : «небо ціле, без швів» – «комар носа не подточит»;

– 亡羊补牢 : «ремонтувати овчарню тоді, коли вже виявили зникнення вівці» – «лучше поздно, чем никогда»;

– 揠苗助长 : «тягнути паростки рукою, щоб вони швидше росли» – «медвежья услуга»;

– 画虎不成反类犬 : «силився намалювати тигра, а вийшла жалюгідна подоба собаки» – «ничего не выйдет, получится один конфуз» [7: 3–59].

2. *Друга група* характеризує моральні якості людини (позитивні або негативні). Зазвичай вони створювались на прикладі життя та діяльності чиновників Стародавнього Китаю:

– 风雨同舟 : «І в вітер, і в дощ пливти в одному човні» – «делить совместно и горести и печали»;

– 狐假虎威 : «лисиця тим і грізна, що з нею лицар звірів» – «бесчинствовать, прикрываясь именем сильных мира сего»;

– 井底之蛙 : «жаба на дні колодязя» – «ограниченный человек»;

– 刻舟求剑 : «шукати меч за зарубкою, що зроблена на човні під час падіння в річку» – «много упрямства и никакой логики»;

3. *Третя група* китайських ідіом відповідає особливостям духовного світу людини:

– 望梅止渴 : «Дивитися на квіти абрикоса Муме – тільки спрагу відчувати» – «тешить себя пустой надеждой»;

– 杞人忧天 : «люди князівста Ци турбувалися, що небо провалиться» – «по-пусту беспокоиться»;

– 空中楼阁 : «в небі терем» – «строить воздушные замки»;

– 杯弓蛇影 : «тінь від лука, відображена на склянці, вже здається змією» – «у страха глаза велики» [5: 67–120].

Відповідно до класифікації виражальних можливостей фразеологізмів китайської мови розглянуті ідіоми паралельної конструкції, що складаються з чотирьох складів-ієрогліфів, частини яких знаходяться в однаковій синтаксичній залежності, як лінгвістичне явище характеризується досить стислою і, разом із тим, сталою структурою та має неабияку експресивність. Фразеологізми цього класу завдяки структурно-семантичним особливостям розкривають реалії китайської дійсності, уміщують широкомасштабні відомості щодо етики та естетики Китаю. Пройшовши шлях від давнини до сьогодення, ченюй заслуговують на актуальне використання майже в усіх функціональних стилях китайської мови.

Таким чином, на основі матеріалів дослідження було розкрито поняття стилістики китайської мови – «готові вирази», схарактеризовано особливості виражальних можливостей та проаналізовано структурно-семантичні особливості, пізнавальне значення особливого класу ідіом китайської мови.

Питання визначення критеріїв виділення ченюй і відмежування їх від суміжних розрядів фразеологічних одиниць з одного боку і від складного слова – з іншого, робота в галузі порівняльної характеристики українських та китайських ідіом як складової частини одного з підрозділів стилістичної лексикології (а саме виражальних можливостей фразеологізмів) потребує більш глибокого аналізу й уточнень у подальших наукових дослідженнях.

Матеріали статті можуть бути використані в курсах лекцій з лінгвокраїнознавства, порівняльної стилістики китайської мови, на курсах підвищення кваліфікації викладачів китайської мови, для укладання навчально-методичних посібників.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Горелов В.И.** Стилистика современного китайского языка / В. И. Горелов. –М.,1979. – 192 с. 2. **Ван Цзиндань.** Учебник чэнюев / Цзиндань Ван. – Шанхай, 2008. – 229 с. 3. **Ветров П.П.** Проблемы синтаксиса и стилистики фразеологических единиц в свете экспериментальных данных (на материале современного китайского языка) / П. П. Ветров. – М., 2007. – 32 с. 4. **Го Юйлин**, Цянь Сувэнь. 500 обиходных выражений. Разговорный китайський / Юйлин Го, Сувэнь Цянь. – М., 2007. – 298 с. 5. **Гу Бай линь.** К вопросу об отборе лексики и формирования китайско-русского словаря. Новое в зарубежной лингвистике / Байлинь Гу. – Москва, 1989. – С. 191-201. 6. **Хуа Ли.** Китайская красота и русское прекрасное / Хуа Ли. – Пекин, 2006. – С.74-80. 7. **100 Chinese** two-part allegorical sayings. – Beijing, 2009. – 200 p. 8. **Chaofen Sun** Chinese: A Linguistic Introduction / Sun Chaofen. – New York, 2006. – 234 p. 9. **Deng Fang**, Liu Lixin A Handbook of Chinese Idioms / Fang Deng. – Beijing, 2007. – P. 294. 10. **Li Sheng.** New Slang of China/Sheng Li. – B., 2000. – 357 p. 11. 岑麒祥。关于汉語构詞法的几个問題. – 北京，1956. 12. 页 陈建民。現代汉語里的簡称. – 北京，1963. – 203 个页 13. 高庆賜。同义詞和反义詞. –上海，1957. – 167 个页 14. 宝宝必备学习卡。成语. – 长春，2009. – 60 个页。

Джгун Наталія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри німецької філології та перекладу, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна, м. Харків, площа Свободи, 4.

E-mail: nataliy.dzhgun@mail.ru

http://orcid.org/0000-0001-5281-5322

Nataliya Dzhgun – Ph.D in Pedagogics, Associate Professor at the Department of German Philology and Translation, Kharkiv National University named after V. N. Karazin, Ukraine, Kharkiv, Svobody Sq. 4